

Halkla İlişkiler Eğitiminde Dijital Zekânın Rolü Üzerine Bir Araştırma

Nagihan TUFAN YENİÇIKTI¹

ÖZ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler çeşitli teknolojik uygulamaları da beraberinde getirmiştir. Günümüzde dijital iletişimin yoğun olarak yaşandığı sosyal medya platformları, çoğu öğrenci olan milyonlarca kullanıcı tarafından benimsenmiştir. Sosyal medya platformları ile paylaşım toplumu olan günümüz dünyası, bireyler arasında yeni iletişim ve etkileşim araçlarının hızlı şekilde ortaya çıkması ile sürekli yeni dijital becerilerin de edinilmesini talep etmektedir.

Dijitalleşmenin eğitim alanında kullanılmaya başlanması özellikle üniversitelerdeki eğitim içeriğinin de buna uygun hale getirilmeye çalışılmasını gerekli hale getirmiştir. Dijitalleşme ile birlikte halkla ilişkiler eğitiminde de bu değişimlerin takip edilmesi ve halkla ilişkiler eğitiminin bunlara entegre edilmesi başka bir ifade ile meydana gelen bu teknolojik gelişmelerin halka ilişkiler eğitimine aktarılması gerekmektedir.

Bu çalışmada yeni medya ortamı göz önünde bulundurularak dijital zekânın halkla ilişkiler eğitimi alan öğrenciler üzerindeki rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla İletişim Fakülteleri'nde halkla ilişkiler eğitimi alan öğrencilerin online davranışları ve dijital becerilerinin gelişimleri alan araştırması üzerinden betimlenmeye çalışılacaktır. Halkla ilişkiler ve tanıtım bölümünde okuyan 297 üniversite öğrencisine anket yapılmış ve veriler SPSS programında analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre, öğrencilerin sosyal medya aracılığıyla sosyal etkileşimlerinin olumlu yönde arttığı ve sosyal ağları stratejik amaçlı kullanım yönünde gelişmiş bir kapasiteye sahip oldukları sonucu çıkmıştır. Öğrencilerin sosyal medya araçlarındaki temel becerileri gerektiren işlevsel becerilerinin en gelişmiş becerileri olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Ayrıca sosyal medya ve çevrimiçi etkileşimleri ortaya koyan dijital akıcılık becerilerinin yüksek düzeyde olması öğrencilerin çevrimiçi etkileşimlere açık olduklarını göstermektedir. Özellikle halkla ilişkilerin temel sorumluluklarından birisinin çevrimiçi topluluk yönetimi olduğu dikkate alınırsa bu önemli bir beceridir.

Anahtar Kelimeler: Halkla İlişkiler Eğitimi, Dijital Zekâ, Sosyal Medya, Dijital Beceri, Dijital Eğitim

A Study On The Role Of Digital Intelligence In Public Relations Education

ABSTRACT

Rapid developments that occur in information and communication technologies bring together various technological applications. Today, the social media platforms that digital communication experienced intensely have adopted millions of users that many of them are students. The current world is that became a sharing society via social media, demands to gain some new digital skills with the rapid emergence of new communication and interaction tools among individuals.

Using digitalization in the field of education makes it necessary to try to make the educational content, especially in universities, fit this situation. With digitalization, these changes should be followed and integrated to, in other words, these technological developments have to be transferred to public relations education.

In this study, it is aimed to define the role of digital intelligence on public relations students, considering the new media environment. With this purpose, online behaviors and digital skills development of public relations students in Communication Faculties are being tried to describe in a field study. 297 public relations university students are surveyed by a questionnaire, and the data has been analyzed by the SPSS program. According to findings, the social interaction of the students by

---

¹ Dr. Öğr. Üyesi., Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü

social media increases positively, and they have a sophisticated capacity that allows using social networks strategically. In the results of the study, it has emerged that the students' most developed skills are functional skills that require basic skills in social media tools. Besides, the high degree of digital fluency skills that suggests social media and online interaction points out that the students are open to online interactions. Operating online societies is an especially important skill, regarding that as one of the basic responsibilities of public relations.

Key Words: Public Relations Education, Digital Intelligence, Social Media, Digital Skill, Digital Education

Extended Summary

The developments in information and communication technologies brought social media used extensively by the younger generation. Social media enables interaction between people and allows sharing without time and space limitation. In today's society becoming also a sharing society with social media, the use of social media tools necessitates the acquisition of digital skills. The intensive use of digital by young generations made it necessary for every field to adapt. One of these areas is education. The intensive use of digital by students today makes it compulsory to make educational contents suitable for it. Transferring technological developments to public relations education and integrating public relations education with these changes necessitates acquiring knowledge and skills for this.

In this study, it is aimed to determine the role of digital intelligence, which includes digital skills, on public relations education and to describe online behaviors and digital skills of students receiving public relations education at the Faculty of Communication. In line with this purpose, it is tried to answer what is the most developed digital skills of the public relations students and the least developed digital skills. Since a field study addressing public relations education in terms of students' digital skills is not available in the literature, this study fills that gap and also contributes to the field in terms of revealing the necessity of digital skills in the use of digitalization in the present day when education is digitalized, while educational contents are made.

While the population of this study is undergraduate students studying at Faculty of Communication of Selcuk University in the 2019-2020 Academic Year, undergraduate students in public relations whose sample is selected by random sampling method are formed. In the research part of the study, 310 students are surveyed and the questionnaires that are not answered properly are removed, and analyzes are made on 297 questionnaires. The questionnaire used in the study is adapted from Cismaru et al.'s "The Rise of Digital Intelligence: Challenges for Public Relations Education and Practices". The questionnaires to the Public Relations students are transferred to the SPSS 18.0 program and descriptive analyzes are performed by Independent Sample t-test and ANOVA (One Way Variance Analysis).

The study reveals that students have four digital skills. These are functional skills, knowledge skills, digital fluency, and strategic skills. As a result of the research, it is revealed that students' functional skills that require basic skills in social media tools are the most advanced skills. In addition, the knowledge skills of the students are another result of the research that they question the information they obtain from social media platforms and believe in reliability when they search and find information from various information sources. The fact that students are open to online interactions shows that they have digital fluency skills. This is an important skill, especially considering that one of the main responsibilities of public relations is online community management. Strategic digital skill is the ability to use internet or social networks to achieve certain goals. When we look at the purpose of using the digital tools and social media tools of the students, the students use the digital tools (such as phone, tablets etc.) intensively to communicate with their friends and they use the social media platforms for entertainment and leisure.

As a result; digital technologies have made it compulsory for people to have new skills. Public relations students who will be future public relations specialists help students cope with the unexpected situations they face in future expert positions, if they have the skills, abilities or qualities, that is, digital intelligence which can use digital content effectively and efficiently. The digital skills of public relations students will enable them to make the right connections at the right time between the institution and the target audience when they become public relations experts in the future.

GİRİŞ

Teknolojik gelişmeler günümüz toplumunu paylaşım toplumu haline getirmiş ve yeni iletişim ve etkileşim araçlarının hızlı bir şekilde ortaya çıkmasını sağlamıştır. Özellikle Web 2.0 teknolojisi ile hayatımıza giren sosyal medya ile çevrimiçi platformlarda zaman geçirme artmış ve insanlar her türlü bilgiyi sosyal medya araçlarından almaya başlamışlardır. İnsanların bu tür platformlara daha fazla entegre olması dijital teknolojiyi kullanma istekleri dijital becerilerinde edinilmesini gerekli kılmıştır. Özellikle gençler tarafından yoğun bir şekilde kullanılan dijital teknolojilerin eğitim alanında da kullanılmaya başlanması ile birlikte eğitim içeriği de buna uygun hale getirilmeye başlanmıştır.

Eğitimin dijitalleşmesi ile birlikte öğrenciler arasındaki iletişim ve etkileşim artmış ve akran desteği ile işbirlikçi çalışmalar önem kazanmaya başlayarak eğitimde yaratıcılık ve eleştirel düşünme ön plana çıkmıştır. Zamanlarının büyük çoğunluğunu sosyal medya araçlarında geçiren öğrenciler eğitimin dijitalleşmesi ile birlikte eğitim ile ilgili paylaşımlarını da artık sosyal medya üzerinden gerçekleştirmeye başlamışlardır. Sosyal medya araçlarında oluşturdukları gruplar sayesinde öğrenciler birbirleriyle ders ile ilgili içerik paylaşmakta aynı zamanda yeni öğrenme alanlarını da geliştirmektedirler. Böylece profil oluşturmadan paylaşım yapmaya, grup oluşturmadan beğeni yapmaya, içerik paylaşmaya kadar birçok özelliğe sahip olan sosyal medya araçlarını kullanmada yeni becerilere de ihtiyaç olmaktadır.

Öğrenciler dijital medyayı hayatlarına daha derin düzeyde dâhil ettikleri için dijital medya konusundaki anlayış düzeylerini de en üst seviyeye çıkarmaları son derece önemlidir. Sosyal medyanın gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan fırsatlar ya da zorluklarla bağlantılı olan becerilerin araştırılması yani dijital zekânın araştırılması önem taşımaktadır. Dijital teknolojilerinin kullanılmaya başlanmasında gerekli olan beceri, yetenek ve nitelikler dijital zekâ olarak adlandırılmaktadır. Bu çalışmada geleceğin halkla ilişkiler uzmanları olacak halkla ilişkiler öğrencilerinin üzerinde dijital zekânın rolünün belirlenmesi amaçlanmaktadır.

1. Dijital Zekâ

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve bu gelişmelerin eğitim dâhil birçok alanda kullanılmaya başlanması dijital zekâ diye adlandırılan beceri, yetenek ve nitelikleri önemli hale getirmiştir (Coşkun & Pank Yıldırım, 2018, p. 155).

Schmist ve Hunter'ın (2000, p. 4) soyutlamalarla (kavramlar) doğru bir şekilde kavrama, akıl yürütme ve sorunları çözme yeteneği olarak tanımladığı zekanın tanımı dikkate alındığında dijital zeka da çevrimiçi (online) kavramları anlama ve uygun şekilde kullanma ve teknolojik, bilgi ve iletişimsel çevrimiçi problemleri çözme yeteneği olarak kavramsallaştırılabilir.

Adams (2004, p. 94) "yeni bir zekânın ortaya çıkmaya başladığını-bu yeni zekanın kültürel ve topluluk ortamında sonuçları olan ürünleri etkili bir şekilde şekillendirmemize olanak tanıdığını belirtiyor. Yeni bir dijital zekânın varlığını ve bu onayın eğitim ve iletişim için yaratabileceği tüm sonuçları kabul ederek bu yeni entelektüel stile uyum sağlamak için etkili stratejiler geliştirme yeteneğimizi arttırıyoruz." Şeklinde tanımlamıştır.

Park (2016), dijital zekâyı bireylerin zorluklarla başa çıkmasına ve dijital yaşamın gereksinimlerine uyum sağlamasına olanak tanıyan bir dizi sosyal, duygusal ve bilişsel yetenek olarak tanımlamış ve bu yeteneklerin birbirleriyle bağlantılı sekiz alana bölünebileceğini belirtmiştir.

- *Dijital kimlik:* Kişinin çevrimiçi (online) kimliğini ve itibarını (bireyin online benliği, kişiliği) oluşturma ve yönetme yeteneğidir. Bu, çevrimiçi kimliğinin bilinirliğini ve çevrimiçi kimliğinin kısa vadeli ve uzun vadeli etkisinin kontrolünü içerir.
- *Dijital kullanım:* Çevrimiçi ve çevrimdışı yaşam arasında sağlıklı bir denge sağlamak için kontrol uzmanlığı da dâhil olmak üzere dijital cihazları ve medyayı kullanma yeteneğidir.
- *Dijital emniyet:* Çevrimiçi riskleri (siber zorbalık, hazırlama, radikalleşme) ve sorunlu içeriği (şiddet ve müstehcenlik) yönetme ve bu riskleri önleme ve sınırlama beceresidir.
- *Dijital güvenlik:* Siber tehditleri (bilgisayar korsanlığı, dolandırıcılık, kötü amaçlı yazılım) algılama, en iyi uygulamaları anlama ve veri koruması için uygun güvenlik araçlarını kullanma yeteneğidir.
- *Dijital duygusal zeka:* Çevrimiçi diğer kişilerle iyi ilişkiler kurma ve empati oluşturma yeteneğidir.

- *Dijital iletişim*: Dijital teknoloji ve medya kullanan diğer kişilerle işbirliği ve iletişim kurma yeteneğidir.
- *Dijital okuryazarlık*: Sayısal düşünme yetkinliğinin yanı sıra içerik bulma, değerlendirme, kullanma, paylaşma ve oluşturma yeteneğidir.
- *Dijital haklar*: Mahremiyet, fikri mülkiyet, ifade özgürlüğü ve nefret söyleminden korunma gibi kişisel ve yasal hakları anlama ve destekleme yeteneğidir.

Dijital zekâ, dijital teknolojilerle ilgili yeni bilgi ve becerileri edinme ve uygulama becerisidir. Dijital zekâ, dijital araçların etkinliğini ve sonuçlarını geliştirmek için dijital teknolojilerin ne olduğunu, nedenini, ne zaman ve nasıl ortaya çıktığını bilmek kadar dijital araçları kullanma yeteneğinden de çok daha fazlasıdır. Dijital zeka temel olarak teknoloji ile ilişkimizle ilgilidir (Waller, 2020). Dijital zekâ, dijital yaşam için gerekli olan teknik, zihinsel ve sosyal yeterliliklerin toplamı olarak tanımlanabilir (Manasia vd. 2018, p. 4).

Dijital zekâ, dijital yaşamda üç kullanım seviyesinde anlaşılabilir: Dijital vatandaşlık, dijital yaratıcılık ve dijital girişimcilik. *Dijital vatandaşlık*, dijital teknolojiyi güvenli, etkili ve sorumlu bir şekilde kullanma yeteneği olarak tanımlanan temel ama karmaşık bir dijital zeka geliştirme seviyesini temsil eder. Uygulama, öğrenme veya ilgi toplulukları açısından *dijital yaratıcılık*, hayal gücünün, uyumun ve katılımın toplamıdır. Bu düzeyde, dijital vatandaşlar çevrimiçi toplulukların aktif üyeleri haline gelir ve yeni içerikler oluşturur, dijital teknolojileri ve medyayı kullanarak sorunları çözer. Son olarak, *dijital girişimcilik*, dijital araçları ve medyayı yaratıcı bir şekilde kullanarak fırsat yaratan dijital vatandaşları ifade eder (Manasia vd., 2018).

Dijital zekâ, dijital teknolojileri kullanma becerileridir. Beceriler insanlar için dijital araçların kullanımında gereklidir. Bunlar genellikle dijital teknoloji alanının dışında yer alırlar. Dijital teknolojileri kullanma becerisi olmadan teknolojik ihtiyaçları karşılamak zordur. Örneğin akıllı bir telefon, iletişim için tasarlanmış ilgili bir uygulama olmadan hiçbir işe yaramaz (Dostal vd., 2017, p. 3708).

Günümüzün dijital toplumunda en önemli iletişim araçlarından birisi olan internet, bireylerin yeni becerilere sahip olmasını gerektirir. Dijital beceriler geniş anlamda internetin gücünü kullanan bireylerin fırsatlara ya da zorluklara/karşıtıllıklara pragmatik ve sezgisel bir şekilde cevap verme yeteneği olarak tanımlanabilir. Daha spesifik olarak ise dijital beceriler kullanıcıların Web'deki içeriği etkin ve verimli bir şekilde bulma yeteneği olarak tanımlanabilir (Correa, 2016, p. 1097).

İnternette artan bilgi miktarı ve insanların bilgiye bağımlılığının artması nedeniyle internet becerileri hayati bir önem taşımaktadır (Van Deursen & Van Dijk, 2010, p. 894). Benzer şekilde Khan vd. (2014, p. 141), bilgi becerilerinin üst düzey becerileri temsil ettiğini ve öğrencilerin bu bilgileri kendi yararlarına kullanma ve yapılandırma becerilerinin yeni medya ortamında önemli olduğunu düşünmektedirler.

Dijital beceriler kavramını Van Dijk ve Steyaert üç genel dijital beceri türü ile ortaya koymuştur. Steyaert'e göre, *araçsal beceriler*, teknolojiyi belirli hedeflere ulaşmak için kullanma becerisini ve kişinin sosyal durumunu oluşturma becerisini, *yapısal beceriler*, bilginin içerdiği yapı ile ilgili becerileri ifade etmektedir. *Stratejik beceriler* ise, proaktif olarak bilgiyi arama, bilgiye dayalı karar verme ve ilgili bilgilerin taranmasını sağlayan becerileridir. Van Dijk, Steyaert'ın dijital beceri tanımlamalarını değiştirerek farklı beceri türlerinin toplumdaki sosyal segmentler arasında nasıl dağıldığını araştırmak ve dijital yetenekleri ölçmek için Van Deursen ile birlikte dört beceriden söz etmişlerdir. Bunlar, işlevsel beceriler, bilgi becerileri, biçimsel beceriler ve stratejik becerilerdir.

- *İşlevsel Beceriler*: Bu beceriler internet teknolojilerini kullanmada bir dizi temel becerileri gösteren yeteneklerdir. Donanım ve yazılımı kullanma yeteneğidir.
- *Biçimsel Beceriler*: Bunlar gezinti ve yönlendirme yetenekleri gerektiren internet hiper ortam yapısı ile bağlantılı becerilerdir. Hipermedya bağlamında gezinme kapasitesini ifade eden becerilerdir.
- *Bilgi Becerileri*: Kullanıcıların bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya çalıştıkları eylemleri açıklamada aşamalı bir yaklaşım benimseyen çalışmalardan elde edilen becerilerdir. Çeşitli kaynaklar kullanarak bilgiyi arama, bulma, seçme ve işleme ile ilgili becerileri oluşturma yeteneğidir.
- *Stratejik Beceriler*: İnterneti belirli hedeflere ulaşma ve toplumdaki konumunu iyileştirme genel hedefi için kullanma kapasitesidir. Belirli hedeflere ulaşmak için bilgisayarı ve interneti kullanma becerisidir.

Ayrıca Van Dijk, bireylerin bilgisayar becerilerini herhangi bir eğitim almadan pratik yaparak öğrendiklerini fakat insanların bilgi ve iletişim teknolojileri ile örtülü veya açık etkileşimlerinin etkilerini anlamaları gerektiği için eğitimin halen gerekli olduğunu belirtmiştir (Van Deursen & Van Dijk, 2010, p. 895).

Van Laar vd.'nin (2017, p. 578), 21.yy becerileri ve dijital beceriler arasındaki ilişkiyi belirlemek için yaptıkları çalışmalarında, yedi temel beceri (teknik, bilgi yönetimi, iletişim, işbirliği, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme) ve beş bağlamsal beceri (etik farkındalık, kültürel farkındalık, esneklik, kendi kendine yönlendirme ve yaşam boyu öğrenme) ortaya koymuşlardır. Bilgi 21. yy. da hayati bir öneme sahiptir ve insanlar işgücüne sahip olmak için bu tür becerileri edinmeleri gerekmektedir.

Resnick (2002), dijital akıcılık kavramını ortaya koymuştur. Ona göre, bireylere Web'de nasıl bilgi arayacakları ve belirli platformları nasıl kullanacakları öğretilse bile, kullandıkları teknolojik araçların sadece nasıl çalıştığını anlamak için değil aynı zamanda önemli şeyleri bu araçlarla nasıl yapacaklarını bilme ihtiyacı olduğu zamanda bireylerin teknoloji ile akıcı (onu çok iyi kullanma) olmadıklarını vurgulamıştır. Ayrıca önümüzdeki yıllarda dijital akıcılığın iş bulmak, topluma anlamlı bir şekilde katılmak ve bir ömür boyu öğrenmek için bir koşul haline geleceğini öngörmüştür (Cismaru vd., 2018, p. 1928).

2. Dijital Eğitim

Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler günümüzde bilginin değerini artırmaya devam etmektedir. Bilginin sayısallaşması ile maliyetinin ucuzlaması, bilginin kısa zamanda üretilmesi ve iletilmesini sağlayan iletim teknolojilerinin gelişmeye devam etmesi, Web 2.0 teknolojisi ile dünyanın herhangi bir yerinde var olan bilgiye zaman ve mekan sınırlaması olmadan erişebilmek, bilgiyi birleştirebilme ve çözümlene fırsatı sayesinde yeni bilgilerin üretilmesi mümkün hale gelmiştir (Parlak, 2017, p. 1742).

Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkması ile birlikte sosyal ağlarda popüler hale gelmiş ve 21. Yüzyılın sonlarına doğru milyonlarca insan tarafından yaygın şekilde kabul edilmiştir. Sosyal medya kullanıcıları hem sosyal hem de eğitimsel hayatlarını sosyal ağlar üzerinden geliştirmeye başlamıştır. Sosyal medyanın yüksek öğretimde benimsenmesi öğrencileri akademik amaçları için işbirliği yapmaya, öğrenme kaynaklarını paylaşmaya, iletişim kurmaya ve eleştirel düşünme becerilerini geliştirmeye teşvik etmiştir. Bu benimseme öğrenmenin kapsamını geliştirmek için gayri resmi araç olarak kullanılabilir (Sharma & Pillia, 2017, p. 149).

İçinde bulunduğumuz yüzyılın belirgin ve temel olaylarından birisi dijitalleşmedir. Dijitalleşmenin daha yaygın ve öne çıktığı alanlardan biri olan eğitim, ayrı ve dikkate değer bir yere sahiptir. Dijitalleşmenin etkilerinin en fazla hissedildiği ve hayata en çok katkı sağlayan alan dijital eğitimidir. Bu alan insanların üzerinde büyük etkilere sahip ve onların geleceğini

şekillendirecek bir öneme sahiptir (Parlak, 2017, p. 1743). Dijital çağda öğrenme bireylerin bilgi edinme, depolama ve geri çağırma anlayışının çok ötesinde ortak ilgi alanlarına göre oluşturulmuş gruplara katılım, çeşitli bilgi kaynaklarıyla etkileşim ve sosyal ağlara katılım yoluyla etkileşime girmiş öğrenciler arasında gerçekleşmektedir (Ekici & Kıyıcı, 2012, p. 158). Sosyal ağlar öğrencilerin iletişim becerilerini geliştirerek katılımı ve sosyal bağlılığı genişletmekte ve akran desteğini güçlendirerek iş birliğine dayalı öğrenmenin gerçekleşmesini sağlamaktadır. Ayrıca sosyal ağ siteleri öğrencilerin fazla desteğe ihtiyaç duymadan hızlı ve ucuz bir şekilde kullanmasından dolayı eğitim süreçlerine kolayca entegre edilmektedir (Gülbahar vd., 2010, p. 2).

Sosyal medya eğitimi sürekli değişen ortamlarda birden fazla taraf arasındaki etkileşimin gerçekleştiği karmaşık topluluklar olarak tanımlanan ekosistemleri öğrenmek için yeni bir bağlamı temsil etmektedir. Spesifik olarak ise, bir sosyal medya eğitimi web ve mobil tabanlı sosyal medya platformları üzerinden öğrenciler arasındaki gerçek zamanlı etkileşimlerden oluşmaktadır. Sosyal medya eğitiminin avantajı; bağımsız düşünme, kişisel deneyim ve içerik geliştirmeye vurgu yapmaktır (Abney vd., 2019, p. 256).

George ve Dellasega (2011), sosyal medya platformlarının kullanımının öğrencilerin öğrenme fırsatlarını geliştirdiğini, grup tartışmaları ve işbirlikçi çalışmalara teşvik ettiğini, sınıf dışındaki iletişime olanak sağladığını ve eleştirel düşünmeyi geliştirdiğini ileri sürmüşlerdir. Öğrenciler zamanlarının büyük çoğunluğunu sosyal medya platformlarında geçirmektedirler ve sohbet etmek, içerik paylaşmak gibi amaçlarla sosyal medya platformlarına aktif bir şekilde katılmak için telefon, tablet gibi araçlar kullanmaktadırlar. Bu durum öğrencilerin çalışma zamanlarını olumsuz etkilemekte çalışmalarının aksamasına neden olmaktadır. Bu olumsuz durumu ortadan kaldırmak ve çalışma zamanlarında da dikkatleri dağılmadan bu platformlar üzerinden eğitime katılmaları sağlanarak sosyal medya platformlarında geçirdikleri zaman verimli hale çevrilebilir. Öğrenme ve öğretme aracı olarak sosyal medya araçlarının kullanılması hem öğrencilerin diğer kişilerle iletişimde olmasını hem de öğreticilerin ve topluluğun eğitim ve eğitimle bağlantılı aktiviteler paylaşmalarına imkân vermektedir (Subair vd., 2019, p. 54).

Sosyal medya araçlarının eğitsel anlamda öğrencilere sağladığı faydalardan bazıları şu şekildedir (McLoughlin & Lee, 2008, p. 667):

- *Sosyal destek ve bağlanabilirlik:* Sosyal medya platformları öğrencilerin ağlar oluşturmasını desteklemekte ve bu platformlar arasında bağ kurmalarını sağlamaktadır. Ayrıca öğrenciler hem sosyal hem de iletişimsel becerileri kazanarak sosyal medya

platformlarında dijital okuryazarlık geliştirmekte ve yaratıcı, öğrenen ve etkileyici davranış biçimleri kazanmaktadırlar.

- *İşbirlikçi bilgi keşfi ve paylaşımı:* Sosyal medya platformlarının eğitimde de kullanılmaya başlanması ile bilgi paylaşımı kolay bir hale gelmektedir. Bu platformlarda aynı ilgi alanlarına sahip insanlar birbirlerinden bir şeyler öğrenmekte ve ortamda sürekli gelişen web tabanlı bilgi kaynaklarına katkıda bulunmaktadır.
- *İçerik oluşturma:* Sosyal medya platformlarında bireyler hem üretici hem de tüketici konumundadır. Her bireye kendi ihtiyaçları ve diğer bireyler için içerik oluşturabilir, düzenleyebilir ya da paylaşabilir.
- *Bilgi ve enformasyon kümelemesi ve içerik modifikasyonu:* Sosyal medya platformlarının yapısında var olan çeşitli özellikler sayesinde bireyler almak istedikleri bilgileri tüketmektedirler. Yani üreticiler tarafından ortaya atılan her bilgiden ziyade öğrenciler için gerekli olan bilgilerin seçerek kullanılabilmesidir.

Belirtilen bu faydaların kullanılabilmesi için uygulayıcıların gerekli bilgi ve beceri kapasitesine sahip olmaları gerekmektedir.

3. Dijital Çağda Halkla İlişkiler Eğitimi

21.yy.da halkla ilişkiler dijital platformlarla birlikte yürütülen iletişim eylemi haline gelmiştir. Dijital teknolojilerin yaygınlaşmasıyla geleneksel halkla ilişkiler yerini dijital halkla ilişkilere bırakmıştır. Halkla ilişkiler uygulamaları gerek kurumsal gerekse de iç ve dış hedef kitle ile iletişimi kapsamında dijital teknolojilerden kaynaklanan bir dönüşüme uğramıştır. Enformasyon akışının değişen doğası (hız ve etkileşimlilik) geleneksel halkla ilişkiler uygulamalarını yetersiz bırakmıştır. Dijital halkla ilişkiler uygulamaları ile halkla ilişkiler profesyonelleri daha geniş enformasyon toplama ortamına kavuşmakta, farklı konularda iç ve dış hedef kitesinin nabzını takip edebilmekte ve farklı konular hakkında diyaloga girmektedir (Tellan, 2011, p. 28). Yaşanan teknolojik gelişmeler, tüketicilerin beklentilerinin artması, sosyal sorumluluk ve etik gibi soyut değerlerin önem kazanması ve Web 2.0 ile ortaya çıkan sosyal medyanın kullanılmaya başlanması gibi nedenler halkla ilişkiler kavramının yapısını değiştirmiş ve bu kavramın gelişmesini sağlamıştır. Halkla ilişkiler eğitimcileri tarafından da bu değişimlerin takip edilmesi halkla ilişkiler eğitimi açısından önem taşımaktadır (Güzalcık Ural, 2012, p. 162).

Halkla ilişkiler eğitimi, halkla ilişkiler mesleğinin profesyonel standarda ulaşmasında önemli bir güç olarak her tür halkla ilişkiler etkinliğinin görev ve sorumluluklarını yerine

getirebilmesinde gerekli olan bilgi ve beceri edinmenin temel aracı olarak ele alınabilir (Grunig, 2005, p. 463).

Halkla ilişkiler eğitimini bilimsel olarak kaliteli hale getirmek, yenilikleri takip ederek müfredata eklemek ve bunları verilecek eğitimle uyumlu hale getirmek halkla ilişkiler alanında eğitim veren fakülte ya da bölümlerin ilk görevidir. Öğrencileri halkla ilişkiler mesleğine hazırlarken teknolojik gelişmeleri takip ederek eğitimin kalitesini artırmak, alandaki gelişmeleri daha iyi takip etmek, sektörle doğru zamanda doğru bağlantılar kurarak öğrencilerin hem sektörden uzman kişilerle buluşmasını hem de öğrencilere iş imkanı sağlamak ve öğrencilerin hocalarıyla iletişimini kuvvetlendirmek verilen eğitimin kalitesini artırmaktadır (Solmaz vd., 2017, p. 257).

Halkla ilişkiler eğitimi, halkla ilişkiler mesleğinin profesyonel standarda ulaşmasında önemli bir güç olarak halkla ilişkiler etkinliğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesinde gerekli olan bilgi ve becerileri edinmenin temel aracı olarak ele alınabilir. Günümüzde iletişim alanında yaşanan gelişmelerin eğitime de entegre edilmesi buna yönelik bilgi ve becerilerin edilmesini de gerekli kılmaktadır. Halkla ilişkiler eğitimi alan öğrencilere güncel teknolojik teknikler öğretilmeli ve öğrenciler teknolojinin ortaya çıkardığı kullanımlar hakkında bilgilendirilmelidir (Öztürk & Şardağı, 2019, p. 128).

Freberg (2015), öğrencilerin iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerden haberdar olabilmesi, bunları kullanabilmesi, yaratıcı ve yenilikçi düşünebilmesi için halkla ilişkiler eğitiminin dijital ile iç içe olması gerektiğini vurgulamaktadır. Eğitimcilerin halkla ilişkiler öğrencilerine bu yeni ortamı yönetebilecek beceriyi sağlayacak deneyimleri sunması öğrencinin gerekli bilgileri kullanma becerisini güçlendirerek halkla ilişkiler mesleğinin değişimini keşfederek gelecekte iş pozisyonları için hazırlanmasına yardımcı olacaktır.

Dijital teknolojiler, halkla ilişkiler eğitiminde geleneksel eğitim süreçlerinin yanı sıra öğrencilere bilginin aktarımını kolaylaştıracak çok sayıda ağ temelli öğrenim metoduna başvurulmasını bir zorunluluk haline getirmiştir. Özellikle teorik bilgi ile uygulama arasında köprü görevi gören proje ödevleri, sosyal medya uygulamaları ile gerçek zamanlı mesleki deneyimleri hayata geçirildiği ölçüde öğrencilere katkı sağlamaktadır (Tellan, 2011, p. 29).

Eğitimciler hazırlayacakları içeriklerle, öğrencileri sektöre hazırlayacak bilgi ve donanımı öğrencilere kazandırarak onların ortaya çıkabilecek teknolojik değişimlerin neler olduğunun

farkına varmasını, hedef kitlenin bu değişimlerden nasıl etkilenebileceğinin analizini yapacak becerilere sahip olmasını sağlaması ve öğrenciyi bunlara hazırlaması gerekmektedir.

Halkla ilişkiler eğitimi alan öğrencileri bu mesleğe hazırlamak için verilecek eğitimin sadece bugünü değil gelecekte de çalışacakları çevreye uygun bir kapsamda donatılması gerekir. Çünkü halkla ilişkiler eğitiminin çıtası ne kadar yükseltirse halkla ilişkilerin her geçen gün stratejik bir kimliğe bürünmesi de o oranda artmaktadır. Halkla ilişkiler öğrencilerinin iyi bir eğitim almış olması doğru uygulamalar ortaya koyabilmesi açısından önem kazanmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler enformasyon ve hızın önem kazanmasını sağlamış, artan eğitim düzeyi ve tüm bunların neticesinde kurumlar her zamankinden daha duyarlı hale gelmiştir (Vural & Yurdakul, 2004, p. 254). Halkla ilişkiler eğitimini bilimsel bir temele koymak, ileriye dönük yeniliklerden haberdar olup bunları uygulamaya koymak ve öğrencileri mesleğe yetiştirirken yenilikleri de ders programlarına eklemek iyi bir halkla ilişkiler uzmanı yetiştirmek için önemli unsurlardandır (Solmaz vd. ,2017, p. 257).

Eğitim ve dijitalleşme arasında başarılı bir birleşmenin olduğu bu konuda yapılan araştırmalarda da ortaya konulmuştur. Roblyer vd. (2010) 'nin sosyal medya araçlarının benimsenmesinde öğrencilerin ve öğretmenlerin algılarını açıkladıkları çalışmalarında öğrencilerin akademik aktiviteler için sosyal medya araçlarını kullanmada öğretmenlerden daha yatkın oldukları ortaya çıkmıştır. Öğretmenler e-mail aracılığıyla iletişim gibi geleneksel teknolojilere daha ilgilidirler.

Öztürk ve Şardağı (2019, p. 139)'nın Türkiye ve ABD'de verilen halkla ilişkiler eğitiminde dijitalleşme olgusunun genel yapısını ortaya koymayı ve halkla ilişkiler eğitiminde her iki ülke arasında dijital derslerdeki benzerlik ve farklılıkların ne olduğunu belirleyerek iletişim eğitimine katkıda bulunmayı amaçladığı çalışmasında; ABD ve Türkiye'deki üniversitelerin halkla ilişkilerin dijital dönüşümü konusunda belirli bir farkındalığa sahip oldukları ve eğitim müfredatlarında bu yöndeki derslere yer verdiklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca, bu tarz derslerin çoğunlukla sosyal medya olarak adlandırıldığı ve sosyal medya odaklı bir müfredat tercih edildiği belirtilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre Türkiye ve ABD'de yer alan halkla ilişkiler programlarının dijital odaklı verilen ders sayıları arasında farklılık olduğu görülmektedir. ABD'de bulunan programlarda temel sağlayacak bir veya daha fazla dersin tamamlanması ön şart olarak belirtilirken Türkiye'de böyle bir uygulamanın olmadığı görülmektedir. ABD'de yer alan programlarda özellikle öğrencinin dijital içerikli bir dersi seçebilmesi için çoğunlukla halkla ilişkiler odaklı olmakla birlikte medya, haber yazma ve

iletişim temelli derslerin bir ya da birkaç tanesini başarı ile tamamlaması zorunluluğu getirdiği belirlenmiştir. Türkiye’de ise sadece bir programda “medya analizleri” dersi ön şartı ile böyle bir uygulamanın olduğu tespit edilmiştir

Correa (2016, p. 1095), İnternet kullanımının Web’in derinlik (sıklık) ve genişlik (farklılaştırılmış) kullanımları açısından kavramsallaştırılabileceği fikrine dayanarak sosyo-demografik özelliklerin ve dijital becerilerin genç yetişkinler arasında Facebook kullanımının sıklığı ve türleri ile nasıl ilişkili olduğunu araştırdığı çalışmasında 18-29 yaş arasındaki gençlere anket yapmıştır. Araştırmasında, erkeklerin ve daha eğitilmiş gençlerin daha yüksek dijital becerilere sahip olduğunu ve dijital yerlilerin monolitik bir grup olmadığını ortaya koymuştur. Ayrıca dijital becerilerin Facebook kullanım sıklığı hakkında öngöründe bulunmadığını ortaya koymuşlardır. Daha eğitilmiş ve becerikli bireyler Facebook’u bilgilendirme ve mobilizasyon amacıyla kullanma eğilimindeyken, sosyo-demografik faktörler ve beceriler Facebook kullanımında sosyal amaçlar için fark yaratmadığı araştırmanın bir başka sonucudur.

Dostal vd.’nin okul eğitiminde dijital zekânın gelişmesine yönelik olası yaklaşımları ele aldıkları çalışmasında dijital teknoloji, teknolojik, sosyal-bilimsel ve doğa ile olası bağları gibi karmaşık yönleriyle temel eğitim müfredatına çevrilmesini ve mevcut ihtiyaçların, şimdiki ve gelecekteki yaşam için gerekli alanları içeren dijital zekâ kavramı ile tam olarak karşılandıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca dijital zekanın etkili gelişimi için, öğretme içeriğini tek bir konuya dahil etmek, ancak disiplinlerarası bağlantıların güçlü bir şekilde uygulanması ile optimal görünmektedir. Bu ana konuya paralel olarak, seçilen konuların sosyal bilimler, doğa bilimleri ve diğer bilimsel konularda da uygulanmasını tavsiye etmişlerdir (2017, p. 3712).

Van Laar vd.’nin dijital beceriler ve 21.yy becerileri arasındaki ilişkiyi incelemek ve bilgi çalışanına yönelik kavramsal boyutlar ve temel operasyonel bileşenlerle 21. yüzyıl dijital becerilerinin bir çerçevesinin sağlanmasını amaçladıkları çalışmalarında toplam 7592 makaleyi taramışlardır. Araştırmalarında 21. yüzyıl becerilerinin dijital becerilerden daha geniş olduğunu ve belirtilen becerilerin listesinin çok daha kapsamlı olduğunu ortaya koymuşlardır. Ayrıca araştırmanın bir diğer sonucu ise dijital becerilerin aksine, 21. yüzyıl becerilerinin mutlaka Bilgi İşlem Teknolojisi tarafından desteklenmediğidir. Çalışmalarında, teknik, bilgi yönetimi, iletişim, işbirliği, yaratıcılık, eleştirel düşünme ve problem çözme olarak yedi temel beceri ve etik farkındalık, kültürel farkındalık, esneklik, kendi kendine yönlendirme ve yaşam boyu öğrenme olarak beş bağlamsal beceri de tanımlanmışlardır (2017, p. 581).

Cismaru vd.'nin dijital zekânın boyutları olarak dört beceri kategorisinin gelişimini, halkla ilişkiler uygulamaları üzerindeki sonuçlarını ve eğitimsel adaptasyon yönlerini belirlemek amacıyla Mart 2014'te 98 halkla ilişkiler öğrencisi üzerine anket uyguladıkları çalışmalarında, halkla ilişkiler öğrencilerinin dört beceri türünün her biri için yaklaşık olarak eşit bir gelişim düzeyi gösterdiklerini ortaya koymuşlardır. Ayrıca araştırma dijital okuryazarlık kazanımının yaşlı nesillerden uzmanların gençlerle iletişim kurması gerektiğini de göstermiştir. Araştırma sonuçlarının öğrencilerin dijital ortamda yeni becerilerin geliştirilmesi ile ilgili halkla ilişkiler düzeyini gösterdiğini belirtmişlerdir (2018, p.1924).

4. Yöntem

Yeni medya ortamı göz önünde bulundurularak dijital zekânın halkla ilişkiler eğitimi alan öğrenciler üzerindeki rolünün belirlenmesi amaçlanan bu çalışmada İletişim Fakülteleri'nde halkla ilişkiler eğitimi alan öğrencilerin online davranışları ve dijital becerilerinin gelişimleri betimlenmeye çalışılacaktır. Halkla ilişkiler alanı yaşanan teknolojik gelişmelerden etkilenmiş, geleneksel halkla ilişkiler yerini dijital halkla ilişkilere bırakmıştır. Geleceğin halkla ilişkiler uzmanları olacak öğrencilerin bu dijital becerilere ne kadar sahip olduğu ve eğitimde dijitalleşmeye bakış açısının ne olduğunun ortaya konulması araştırmanın diğer amaçlarını oluşturmaktadır.

Çalışma kapsamında araştırmanın amacı doğrultusunda şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır:

1. Halkla ilişkiler öğrencilerinin en gelişmiş dijital becerileri hangisidir?
2. Öğrencilerin en az gelişen dijital becerileri hangileridir?
3. Halkla ilişkiler öğrencilerinin cinsiyetleri ile dijital becerileri arasında bir farklılık var mıdır?
4. Halkla ilişkiler öğrencilerinin sınıfları ile dijital becerileri arasında bir farklılık var mıdır?

Araştırmanın evrenini 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde eğitim gören Halkla İlişkiler ve Tanıtım lisans öğrencileri oluşturmaktadır. 2019-2020 Eğitim-Öğretim yılında Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde 730 halkla ilişkiler ve tanıtım bölümü öğrencisi eğitim görmektedir. Örneklem büyüklüğünü etkileyen faktörlerden ilki kabul edilen örnekleme hatasıdır. 750 kişilik bir evrende %95 güven aralığında, %5 örnekleme hatasına karşılık gelen örneklem büyüklüğü 254 kişidir (Baş, 2006, p. 47). Buradan hareketle

araştırmanın örneklemini, rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen ve Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünde okuyan 310 lisans öğrencisi oluşturmaktadır.

Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi'nde halkla ilişkiler eğitimi alan öğrencilerin online davranışlar ve dijital becerilerin gelişim sürecinin araştırılması için Şubat 2020'de 310 öğrenci üzerine anket uygulanmıştır. Anketlerden düzgün cevaplanmayanları çıkarılarak 297 anket üzerinden analizler yapılmıştır. Araştırma da kullanılan anket Cismaru vd. (2018) tarafından yapılan "The Rise Of Digital Intelligence: Challenges For Public Relations Education And Practices" isimli çalışmasından faydalanarak hazırlanmıştır. Cismaru vd. (2018), tarafından hazırlanan anket, çevrimiçi davranış ve tutumları, dijital becerilerin ve diğerlerinden daha az gelişen bazı boyutların gelişim derecelerini değerlendirmek için geliştirilmiştir. İki farklı üniversitede (Bükreş Üniversitesi ve Ulusal Siyasi Çalışmalar ve Kamu Yönetimi Üniversitesi, Bükreş) halkla ilişkiler ve iletişim eğitimi alan öğrencilerin çevrimiçi davranışları ve dijital becerilerin gelişim derecesini belirlemek için uygulamışlardır. Araştırmalarında öğrencilerin halkla ilişkiler ve iletişim alanında geleceğin uzmanları olacakları için ve yaşlarından dolayı yeni kamusalda zekânın dijital olarak örneği oldukları için halkla ilişkiler ve iletişim öğrencilerini seçmişlerdir (p. 1930).

Anket dört dijital beceri (İşlevsel beceriler, Bilgi becerileri, Stratejik beceriler ve Dijital akıcılık) ile ilgili sorular içermektedir. İlk olarak halkla ilişkiler öğrencilerinin işlevsel amaçları için hangi sosyal medya platformlarını kullandıkları, özellikle çeşitli etkinlikler için (beğeni, paylaşımda bulunmak, yorum yapmak) cep telefonu, laptops ya da masaüstü bilgisayar, tablet gibi dijital araçlardan hangisini kullandıklarını ve ne amaçla kullandıkları öğrencilere sorulmuştur. Daha sonra öğrencilerin işlevsel becerilerini değerlendirmek için öğrencilere sosyal medya araçlarında gizlilik ayarları yapıp yapamadıkları, sosyal ağlarda yer alan reklamların nasıl kaldırıldığını bilip bilmediğini, çekici içerik materyallerini düzenleyip düzenleyemeyeceklerini ve sosyal ağlarda teknik iyileştirmeler yapıp yapmadıkları gibi teknik becerileri ortaya koyan sorular sorulmuştur. Öğrencilerin bilgi becerilerini değerlendirmek için sosyal medyada araştırma yapmak için ne kadar zaman harcadıkları, paylaşımlarda hashtag ya da mention kullanıp kullanmadıkları sorulmuştur. Ayrıca bilginin güvenilirliğini kabul etmek için bilginin nereden geldiğini araştırıp araştırmaması, bir bilgiyi araştırırken sosyal medya ve arama motorlarını kullanıp kullanmadığı, aşırı bilgi yüklemesinden olumsuz etkilenip etkilenmediği gibi bilgi arama, seçme ve işlem kapasitesini içeren sorular sorulmuştur.

Halkla ilişkiler öğrencilerinin sosyal medya kullanmalarındaki stratejik becerilerini ortaya koymak için öğrencilerin sosyal medyayı hangi amaçla kullandıkları ve özellikle, Facebook, Twitter, SideShare, YouTube, WhatsApp ve Instagram gibi sosyal medya araçlarında ne tür eylemler gerçekleştirdikleri (profil güncelleme, fotoğraf yada video izleme, durum ya da gönderi yazma, yararlı bilgileri arkadaşlarıyla paylaşma, sunum yükleme, ders ile ilgili içerik paylaşma gibi) ile ilgili sorular sorulmuştur. Ayrıca, gerçek zamanlı düşünme becerisi anlamına gelen dijital akıcılık becerilerini ortaya koymak için öğrencilerin sosyal medya araçlarında yaptıkları paylaşımlarda kontrollerinin olup olmadığı, aynı anda çeşitli sosyal ağlardan gelen bilgilerle başa çıkabilme, birden fazla kişiyle aynı anda farklı sosyal medya araçlarında sohbet edebilme, sohbetlerde kötü niyetli insanları anlayıp anlayamayacağına ilişkin sorular yer almaktadır.

Ayrıca öğrencilerin eğitimde dijitalleşmeye bakış açılarını ortaya koyabilmek için sosyal medya ve eğitim ile ilgili 16 ifadeden oluşan 5'li Likert tipi, bir ölçek kullanılmıştır. Öğrencilerin demografik özellikleri ile ilgili sorular da yer almaktadır.

Verilerin analizi için SPSS 18.0 kullanılmıştır. Değişkenlere bağlı olarak betimleyici analizler, bağımsız örneklem t-Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır.

5. Bulgular

Araştırmaya katılan halkla ilişkiler öğrencilerinin %71,4'ünü kız öğrenciler oluştururken %27,6'sını erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin %12,8'i 1. Sınıf, %18,9'u 2. Sınıf, %35,7'si 3. Sınıf ve %32,7'si ise 4. Sınıfta okumaktadırlar. Araştırma kapsamında ele alınan öğrencilerin %68,4'ü normal öğretim %31,6'sı ise ikinci öğrenimdir.

Araştırmaya katılan halkla ilişkiler ve tanıtım öğrencilerinin %34'ü sosyal medya araçlarından Instagram'ı kullanırken %24,6'sı WhatsApp, %14,8'i Twitter, %12,1'i ise YouTube kullanmaktadır. Öğrenciler içinde Facebook kullananların oranı %7,4 iken LinkedIn kullananların oranı ise %6,1'dir. Öğrencilerin büyük çoğunluğu sosyal medya araçlarına cep telefonlarından (%98,7) ulaşmaktadır.

Halkla ilişkiler öğrencileri dijital araçları arkadaşlarla iletişim kurmak (%64,3), bilgi aramak (%48,1), video ya da film izlemek (%45,5), sosyal medya platformlarını ziyaret etmek (%43,8), haber okumak (%25,6) ve ödev dosyalarını paylaşmak (%10,4) amacı ile kullanmaktadırlar.

Halkla ilişkiler öğrencileri sosyal medya platformlarını eğlence (%60,1), boş zaman geçirmek (%46,1), yeni öğrenme ve paylaşım ortamları elde etmek (%39,9), gerçek zamanlı bilgi almak (%37,5) ve görsel bilgilere ulaşmak amacı ile kullanmaktadırlar.

Öğrenciler sosyal medya platformlarında paylaşım yaparken %51,2'si paylaşımlarında hashtag(#) kullandığını %48,8'i ise kullanmadığını belirtmiştir. Paylaşımlarında %62'si mention (@) kullandığını belirtirken %38'i ise mention kullanmadığını belirtmiştir. Hashtag ya da mention bir bilginin hem daha kolay bulunmasını sağlar hem de aynı konu etrafında birbirini tanımayan milyonlarda insanın tartışmasını, paylaşımda bulunmasını sağlar. Böylece insanlar kullandıkları hashtagler aracılığıyla hem yeni bilgi ortamlarını keşfetmekte hem de o konu hakkında düşüncelerini paylaşabilmektedirler. Halkla ilişkiler öğrencilerinin çoğunluğu paylaşımlarında hashtag ya da mention kullanmaktadırlar.

Öğrenciler sosyal medyada ortalama 4 saat 3dk geçirmektedirler. Öğrenciler en az 1 saat, en fazla ise 16 saat sosyal medyada zaman geçirmektedirler. Ayrıca öğrenciler sosyal medyada araştırma yapmak için ortalama 2 saat 12dk harcamaktadırlar. Öğrenciler araştırma yapmak için sosyal medyada en az 1saat geçirirken en fazla 7 saat geçirmektedirler.

Öğrencilerin %96'sı sosyal medya platformlarında bir gruba üye olduklarını belirtmişlerdir. Öğrencilerin %67,4'ü sosyal medyada fakülte, bölüm gibi öğrenci gruplarına, %23,5'i sanat, spor, eğitim gibi ortak ilgi gruplarına, %7'si ise sosyal kulüpler gibi organizasyon ve kuruluş gruplarına üye oldukları ortaya çıkmıştır.

Günümüzde insanların bilgiye bağımlılıklarının artması ve sosyal medya platformlarının her alanda kullanılmaya başlanması nedeniyle dijital beceriler önem kazanmaya başlamıştır. Sosyal medya platformlarını belki de en fazla kullanan grupların başında gelen öğrencilerin sosyal medya kullanımında ilk olarak işlevsel becerileri ölçülmüştür. Buna göre öğrencilerin ortalamaları bu öğeler hakkında kendilerini iyi geliştirdiklerini göstermektedir.

Tablo 1: İşlevsel Beceriler

	Ortalama	Std. Sapma
Sosyal medya platformlarında gizlilik ayarlarını nasıl yapacağımı biliyorum	4,3797	,86794
Kendi blog ya da sosyal medya hesaplarımda küçük teknik iyileştirmeler yapabiliyorum	3,9966	1,05106
Sosyal medya platformlarında Pop-up'ların veya reklamların nasıl kaybolduğunu biliyorum	3,7220	1,15353
Kendi çevrimiçi kanallarım için izleme araçlarını kullanabiliyorum	3,7153	1,10976
Google gibi bir arama motoru kullanmadan doğrudan bir Web adresini nasıl açacağımı biliyorum	3,6486	1,27487

Sosyal medya platformlarını kullanırken teknik bir sorun oluşursa genellikle sorunun nasıl çözüleceğini bilirim	3,6047	1,07160
Okuyucular için çekici içerik materyalleri düzenleyebilirim	3,5379	1,11001
Yeni ara yüz kullanma kurallarına alışmak için zaman harcıyorum	3,1655	1,15578

Tabloya göre, öğrenciler sosyal medya platformlarında gizlilik ayarlarını nasıl yapacaklarını çok iyi bilmektedirler (4,37). Sosyal medya platformlarında küçük teknik iyileştirmeler yapma (3,97), sosyal ağlarda yer alan reklamların nasıl kaldırılacağını bilme (3,72), çevrimiçi kanallar içi izleme araçlarını kullanabilme (3,71), doğrudan bir Web sayfasını açma (3,65) ve sosyal ağları kullanırken teknik bir sorun oluştuğunda sorunu çözebilme (3,60), okuyucuları için çekici içerik materyallerini düzenleme yeteneği (3,54) gibi temel becerileri gerektiren işlevsel becerilere sahiptirler. Öğrenciler yeni arayüz kurallarına alışmak için orta derecede zaman harcamaktadırlar (3,16).

Öğrencilerin cinsiyetleri ile işlevsel becerileri arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için yapılan Independent sample t-test'e göre iki değişken arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($t=-1,616$, $sd=292$, $p=,107$). İşlevsel becerilerde kadınlar 3,68 ortalama değere sahipken erkekler 3,82 ortalama değere sahiptir. Öğrencilerin okudukları sınıf ile işlevsel becerileri arasında da anlamlı bir ilişki bulunamamıştır ($F=2,071$, $sd=3$, $p=,104$).

Tablo 2: Bilgi Becerileri

	Mean	Std. Deviation
Genellikle bilgilerin doğru olup olmadığına karar vermek için farklı sosyal medya sitelerini karşılaştırırım	4,1627	,93348
Sosyal medya paylaşımlarında hashtagleri anlıyorum	4,1370	,98183
Geleneksel medya yerine sosyal medya ve arama motorlarını tercih ederim	4,1145	,93741
Sosyal medya paylaşımlarında mentionları anlıyorum	3,9492	1,10385
Bilgiyi birkaç çevrimiçi kanalda bulduktan sonra güvenilir bir bilgi olarak görüyorum	3,4915	1,09998
Aşırı bilgi yüklemesi sosyal medya iletişimine girmemi engelliyor	2,9693	1,16267
Sosyal medya aracılığıyla arkadaşımдан aldığım bilgiyi doğru olarak kabul ederim	2,8446	1,13921
Çevrimiçi aramalar için en iyi anahtar kelimelerin ne olduğuna karar vermekte zorlanıyorum	2,8243	1,25531

Öğrencilerin sosyal medya platformlarında bilgi ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik eylemleri açıklayan bilgi becerilerini ortaya koyan tabloya göre, öğrenciler bir bilginin doğru olup olmadığına karar vermek için farklı sosyal medya sitelerini karşılaştırdıklarını (4,16) belirtmişlerdir. Öğrenciler paylaşımlardaki hashtagleri anlama (4,14) ve araştırmalarda sosyal medya ve arama motorlarını (4,11) yüksek derecede tercih etmektedirler. Ayrıca öğrenciler sosyal medya paylaşımlarındaki mentionları orta düzeyde anladıklarını ve bir bilgiyi birkaç çevrimiçi kanalda bulduktan sonra güvenilir bir bilgi (3,49) olarak kabul ettiklerini belirtmişlerdir. Öğrencilerin bilgi becerilerinde katılım yönünde en az önem verdikleri ifadelerin başında 2,82 ortalama ile çevrimiçi aramalarda en iyi anahtar kelimenin ne olduğuna karar vermekte zorlandıkları gelmektedir. Sosyal medya aracılığıyla arkadaşlarından aldıkları bilgileri kabul etme (2,84) ve sosyal medyada aşırı bilgi yüklemesinin iletişimini engellediğine (2,97) de çok az düzeyde katılmaktadırlar. Öğrenciler sosyal medyadan her aldıkları bilgiyi doğru olarak kabul etmemektedirler.

Öğrencilerin sahip oldukları bilgi becerileri öğrencilerin cinsiyetlerine göre farklılaşmamaktadır ($t=,978$, $sd=292$, $p=,329$). Öğrencilerin sahip oldukları bilgi becerileri ile öğrencilerin okudukları sınıf arasında istatistiki olarak anlamlı bir ilişki vardır ($F=3,629$, $sd=3$, $p=,013$). 1. Sınıfta okuyan öğrencilerin bilgi becerilerinde 3,75 ortalama değere sahipken 2. Sınıflar 3,50 ortalama değere, 3. Sınıflar 3,40 ortalama değere ve 4. Sınıflar ise 3,43 ortalama değere sahiptirler.

Tablo 3: Dijital akıcılık

	Ortalama	Std. Sapma
Sosyal medya platformlarında neleri paylaşmam gerektiğini ya da paylaşmamam gerektiğini biliyorum	4,5017	,79748
Günlük eriştiğim sosyal medya araçları arasındaki etkileşimleri anlıyorum	4,2020	,86579
Online sohbetlerde kötü niyetli insanları anlayabiliyorum	4,2020	,89269
Aynı anda birden fazla sosyal medya araçlarından gelen bilgilerle başa çıkabiliyorum	4,1010	,91712
Aynı anda 3 kişiden daha fazla insanla farklı platformlarda sohbet edebiliyorum	3,9865	1,16240
Sosyal medya kullanıcılarından olumsuz geri bildirim almaktan korkuyorum	2,6928	1,35530
Sosyal medyada gönderi paylaştıktan sonra artık bilgiyi kontrol edemiyorum	2,6169	1,25046

Dijital akıcılık becerileri olan sosyal medya ve çevrimiçi etkileşimlere karşı öğrencilerin tutumlarını ortaya koymak için yapılan analiz sonucuna göre halkla ilişkiler öğrencilerinin sosyal medyada kontrol sahibi olduklarını söyleyebiliriz. Öğrenciler sosyal medyada neyi paylaşıp neyi paylaşmamaları gerektiğinin farkındalar (4,50). Halkla ilişkiler öğrencileri sosyal medya platformları arasında etkileşimleri (4,20) yüksek düzeyde anladıklarını ve online sohbetlerde kötü niyetli insanları (4,20) hızlı bir şekilde anladıklarını belirtmişlerdir. Ayrıca öğrenciler aynı anda çeşitli sosyal medya platformlarında hem büyük bilgilerle başa çıkma (4,10) hem de birden fazla kişi ile aynı anda sohbet etme (3,99) yeteneğine yüksek düzeyde sahiptirler. Halkla ilişkiler öğrencilerinin katılım yönünde en az katıldıkları ifadeler 2,61 ortalama ile sosyal medyada paylaşım yaptıktan sonra bilgiyi kontrol edemiyorum ve 2,69 ortalama ile sosyal medya kullanıcılarından olumsuz geri bildirim almaktan korkuyorum ifadeleridir. Buda öğrencilerin sosyal medya üzerinde kontrol sahibi olduklarını ve eleştiri ve olumsuz geri bildirim aldıklarında korkmanın düşük seviyelerde olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin dijital akıcılık becerileri ile cinsiyetleri arasında da anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($t=1,705$, $sd=292$, $p=,089$). Öğrencilerin dijital akıcılık becerileri öğrencilerin sınıflarına göre farklılaşmaktadır ($F=3,300$ $sd=3$ $p=,021$). Bu farklılığın hangi değişkenler arasında olduğunu bulmak amacıyla uygulanan Tukey testi sonucuna göre 1. Sınıfta okuyan öğrencilerle 2. Sınıfta ve 4. Sınıfta okuyan öğrencilerin arasındaki farklılık anlamlı bir farklılıktır. 1. Sınıfta okuyan öğrencilerin dijital akıcılık becerilerinde 4,03 ortalama değere sahipken 2. Sınıflar 3,70 ortalama değere, 3. Sınıflar 3,75 ortalama değere ve 4. Sınıflar ise 3,70 ortalama değere sahiptirler. Buna göre dijital akıcılık becerisine en fazla önem veren öğrenciler 1 sınıf öğrencileridir.

Stratejik Beceriler

Öğrencilerin sosyal medya kullanmalarındaki stratejik becerilerini ortaya koymak için öğrencilerin sosyal medyayı hangi amaçla kullandıkları ve sosyal medya araçlarında ne tür eylemler gerçekleştirdikleri önem kazanmaktadır. Halkla ilişkiler bölümünde okuyan öğrenciler sosyal medya platformlarını daha çok eğlence amaçlı kullansalar da yeni öğrenme ve paylaşım ortamları elde etmek ve bilgi almak amacıyla da kullanmaktadırlar. Öğrencilerin stratejik beceri olarak sosyal medyada ne tür eylemler gerçekleştirdikleri de önemlidir. Halkla ilişkiler öğrencileri sosyal medya platformlarını kullanırken profillerini güncellemeyi en fazla Instagram'da (%43,5) yapmaktadırlar. Daha sonra ise sırasıyla WhatsApp (%35,1), Facebook (%9,6) ve Twitter (%9,6) gelmektedir. Öğrenciler Fotoğraf ya da videolara bakarken en fazla Instagram'ı(%37,3) kullanırken YouTube (%25,7), WhatsApp (%20,5) ve Twitter'ı (%10,3) da kullanmaktadırlar. Öğrenciler sosyal medya platformlarında durum yada gönderi yazmada en

fazla WhatsApp'tan (%37,8) faydalanırken Instagram (%31,7) ve Twitter'ı (%21,8) da kullanmaktadırlar. Öğrenciler paylaşımlara beğeni ya da yorumu en fazla Instagram'da (%59) yaparken WhatsApp (%14,4) ve Twitter (%12,9) gönderilerine de beğeni ya da yorum yapmaktadırlar. Öğrenciler arkadaşlarıyla ders ile ilgili bilgi paylaşımlarını en fazla WhatsApp (%80,6) üzerinden yaparken Instagram(%11,1) üzerinden de paylaşım yapmaktadırlar. Öğrenciler sunum yüklemeyi de en fazla WhatsApp (%70,7) üzerinden gerçekleştirirken SlideShare (%10,6) ve YouTube'a (%9,6) da sunum yüklemektedirler. Ayrıca ders ile ilgili video ya da dosyalarını yüklerken de WhatsApp (%74,6), YouTube (10,3) ve SlideShare'ı (%6,1) kullanmaktadırlar.

Tablo 4: Sosyal Medya ve Eğitim Arasındaki İlişki

	Ortalama	Std. Sapma
Sosyal medya tartışmaları bilgi ve tecrübelerimi arkadaşlarımla paylaşmama yardımcı oluyor	4,2761	,75641
Sosyal medya araçları öğretim esnasında zengin çoklu ortam desteğini sağlamaktadır (video,ses, animasyon...)	4,2136	,94319
Sosyal medya araçlarında yapılan tartışmalar diğer kişilerin bakış açısını anlamama yardımcı oluyor	4,1178	,84804
Sosyal medya aracılığıyla sınıf arkadaşlarımla iletişim kuruyorum	4,0774	,98506
Sosyal medya aracılığıyla yeni öğrenme ve paylaşma ortamları elde ediyorum	3,9525	,98860
Sosyal medya kullanmak öğrenmeye yardımcı oluyor	3,9524	,93351
Sosyal medya platformlarının öğretim ile birleştirilmesinin öğrenme deneyimimi genel olarak arttırabileceğine inanıyorum	3,9493	,91733
Diğer öğrencilerin sosyal medya platformlarında ders ile ilgili paylaşımlarındaki yorumlarını önemsiyorum	3,7407	1,00175
Sosyal medya araçlarında yer alan çalışma gruplarına katılıyorum	3,4983	1,20055
Grupta tartışılan konular hakkında ek okumalar ve ya araştırmalar yapıyorum	3,4764	1,14364
Sosyal medya platformları fakültedeki diğer öğrencilerle bağlantıda hissetmeme yardımcı oluyor.	3,4237	1,18957
Sınıftaki diğer öğrencilerle etkileşimin miktarı sosyal medya nedeniyle arttı.	3,3547	1,26726
Sosyal medya araçlarında derse ilişkin/konuyla ilgili kaynak ya da materyal paylaşımı yapıyorum	3,3525	1,26348
Sosyal medya araçlarında çalışma grupları oluşturuyorum	3,3140	1,22630

Sosyal medya platformlarındaki sınıf grupları nedeniyle sınıf topluluğumuzun önemli bir parçası olduğumu hissediyorum	3,2755	1,17813
Sınıftaki diğer öğrencilerle etkileşimin kalitesi sosyal medya nedeniyle arttı.	3,2095	1,30581

Sosyal medya ve eğitim arasındaki ilişkiyi ortaya koyan ifadelerin betimleyici istatistikleri incelendiğinde en yüksek ortalamayı alan ifadeler, tartışma ve paylaşım ile ilgili ifadelerdir. “Sosyal medya tartışmaları bilgi ve tecrübelerimi arkadaşlarımla paylaşmama yardımcı oluyor” ifadesi 4,28 ortalama değer ile öğrencilerin en fazla katılım gösterdikleri ifadelerin başında geliyor. “Sosyal medya araçları öğretim esnasında zengin çoklu ortam desteğini sağlamaktadır (video,ses, animasyon...)” ifadesi 4,21 ortalama değere, “Sosyal medya araçlarında yapılan tartışmalar diğer kişilerin bakış açısını anlamama yardımcı oluyor” ifadesi 4,12 ortalama değere, “Sosyal medya aracılığıyla sınıf arkadaşlarımla iletişim kuruyorum” ifadesi ise 4,08 ortalama değere sahip olup öğrencilerin yüksek düzeyde katılım gösterdikleri diğer ifadelerdir. Burada sosyal medyada bilgilerin tartışılması ve paylaşılmasının öğrencilere arkadaşları ile iletişimlerinin artmasına ve arkadaşlarının bakış açılarını öğrenmelerine yardımcı olduğunu gösteren ifadeler yer almaktadır.

Sosyal medyada öğrenme ile ilgili ifadelerde 3’ün üzerinde ortalama değerlerle sıralanmıştır. “Sosyal medya aracılığıyla yeni öğrenme ve paylaşma ortamları elde ediyorum” ifadesi 3,95 ortalama değere, “Sosyal medya kullanmak öğrenmeye yardımcı oluyor” ifadesi 3,95 ortalama değere ve “Sosyal medya platformlarının öğretim ile birleştirilmesinin öğrenme deneyimimi genel olarak arttırabileceğine inanıyorum” ifadesi de 3,95 ortalama değerle halkla ilişkiler öğrencilerinin yüksek düzeyde katılım gösterdikleri ifadelerdir. Öğrenciler sosyal medyanın öğrenme üzerinde olumlu etkilerinin olacağını düşünmektedirler.

Sosyal medya araçlarında yer alan grupların öğrencilerin ders ile ilgili paylaşımlarda önemli bir etkisinin olduğu ile ilgili ifadelerde 3’ün üzerinde ortalama değerlere sahiptir. “Diğer öğrencilerin sosyal medya platformlarında ders ile ilgili paylaşımlarındaki yorumlarını önemsiyorum” ifadesi 3,74 ortalama değer ile, “Sosyal medya araçlarında yer alan çalışma gruplarına katılıyorum” ifadesi 3,50 ortalama değer ile, “Grupta tartışılan konular hakkında ek okumalar ve ya araştırmalar yapıyorum” ifadesi 3,48 ortalama değer ile ve “Sosyal medya platformları fakültedeki diğer öğrencilerle bağlantıda hissetmeme yardımcı oluyor” ifadesi ise 3,42 ortalama değer ile öğrencilerin orta düzeyde katılım gösterdikleri ifadelerdir.

Ortalamaları diğer ifadelere göre düşük olan ifadeler ise şu şekilde sıralanmıştır. “Sosyal medya araçlarında derse ilişkin/konuyla ilgili kaynak ya da materyal paylaşımı yapıyorum”

ifadesi 3,35 ortalama değere, “Sosyal medya araçlarında çalışma grupları oluşturuyorum” ifadesi 3,31 ortalama değere, “Sosyal medya platformlarındaki sınıf grupları nedeniyle sınıf topluluğumuzun önemli bir parçası olduğumu hissediyorum” ifadesi 3,27 ortalama değere ve “Sınıftaki diğer öğrencilerle etkileşimin kalitesi sosyal medya nedeniyle arttı” ifadesi ise 3,20 ortalama değere sahiptir.

SONUÇ

İletişim ve teknoloji alanında yaşanan gelişmelerle birlikte geleneksel halkla ilişkiler yerini dijital halkla ilişkilere bırakmış ve gerek kurumsal gerekse de hedef kitle ile iletişim dijital teknolojilerden kaynaklanan bir dönüşüme uğramıştır. Dijital teknolojilerle birlikte iletişimin en önemli araçlarından birisi haline gelen internet, bireylerin yeni becerilere sahip olmasını zorunlu hale getirmiştir. Geleceğin halkla ilişkiler uzmanları olacak halkla ilişkiler öğrencilerinin dijital içeriği etkin ve verimli şekilde kullanabilecek beceri, yetenek ya da niteliklere yani dijital zekâya sahip olması öğrencilerin gelecekteki uzman konumlarıyla karşılaştıkları beklenmedik durumlarla düzgün bir şekilde başa çıkmasına yardımcı olacaktır. Öğrencilerin halkla ilişkiler mesleğinin görev ve sorumluluklarını yerine getirebilmesindeki gerekli olan bilgi ve becerilerin edinilmesindeki temel araç ise halkla ilişkiler eğitiminden geçmektedir. Sosyal medya göz önünde bulundurularak dijital zekanın halkla ilişkiler eğitimi alan öğrenciler üzerindeki rolünün belirlenmeye çalışıldığı bu çalışmada öğrencilerin online davranışları ve dijital becerileri ortaya koyulmaya çalışılmıştır.

Araştırma sonuçları öğrencilerin sosyal medya aracılığıyla sosyal etkileşimlerinin olumlu yönde arttığı ve sosyal ağları stratejik amaçlı kullanım yönünde gelişmiş bir kapasiteye sahip oldukları sonucu çıkmıştır. Öğrencilerin sosyal medya araçlarındaki temel becerileri gerektiren işlevsel becerilerinin en gelişmiş becerileri olduğu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Öğrenciler sosyal medya araçlarındaki ayarlardan bu platformlar ile ilgili teknik iyileştirmelere kadar teknik ve donanım ile ilgili şeyleri kendileri yapabilmektedir. Halkla ilişkiler öğrencileri çeşitli kanallardan bilgi bulduklarında ya da bunlar arkadaşlarından geldiklerinde bile bu bilgilerin güvenilirliğine inanmak için farklı sosyal medya araçlarında araştırdıkları araştırmanın diğer sonucudur. Geleceğin halkla ilişkiler uzmanları olacak öğrencilerin sahip oldukları bilgi becerileri onların kurumsal mesajları hedef kitlelerine aktarmada işlev görebilecek ilgili ve güvenilir çevrimiçi bilgi kaynaklarını ayırt etmelerine yardımcı olacaktır.

Sosyal medya ve çevrimiçi etkileşimleri ortaya koyan dijital akıcılık becerilerinin yüksek düzeyde olması öğrencilerin çevrimiçi etkileşimlere açık olduklarını göstermektedir. Özellikle halkla ilişkilerin temel sorumluluklarından birisinin çevrimiçi topluluk yönetimi olduğu dikkate

alınır bu önemli bir beceridir. Ayrıca öğrencilerin sosyal medyada ne paylaşıp ne paylaşmamaları konusunda bilgi sahibi olmaları ve sosyal medya araçlarından aynı anda gelen birden fazla bilgi ile başa çıkabilmeleri sosyal medya üzerinde öğrencilerin kontrol sahibi olduklarını göstermektedir. Sosyal medya kurum ile hedef kitle arasında hızlı ve tutarlı bir iletişime izin verse bile sosyal medyada kontrolün kaybedilmesi kurum için bir tehdit unsuru haline gelebilir. Çünkü yanlış bilgilerin sosyal medya araçlarında yer alması ya da spekülasyonlar kurum itibarına zarar verebilir.

Stratejik dijital beceri, belirli hedeflere ulaşmak için interneti ya da sosyal ağları kullanma becerisidir. Öğrencilerin dijital araçları ve sosyal medya araçlarını kullanım amaçlarına baktığımızda öğrenciler dijital araçları (telefon tablet gibi) arkadaşları ile iletişim kurmak için yoğun olarak kullanırken sosyal medya platformlarını eğlence ve boş zaman geçirmek için kullanmaktadırlar. Öğrencilerin eğitim amaçlı bu araçları çok az kullandıkları araştırmanın bir diğer sonucudur. Öğrenciler, profil güncelleme, fotoğraf ya da videolara bakma, paylaşımlara yorum yazma ya da beğeni yapma gibi eylemleri en fazla Instagram'da yaparken ders ile ilgili paylaşımlarında en fazla WhatsApp'ı kullanmaktadırlar.

Sonuç olarak halkla ilişkiler öğrencilerinin sahip oldukları dijital beceriler gelecekte halkla ilişkiler uzmanları olduklarında kurum ile hedef kitle arasında doğru zamanda doğru bağlantılar kurmasını sağlayacaktır.

KAYNAKÇA

- Abney, A.K., Cook, L.A., Fox, A.K., & Stevens, J. (2019). Intercollegiate Social Media Education Ecosystem. *Journal of Marketing Education*, 41(3), 254–269.
- Adams, N. B. (2004). Digital intelligence fostered by technology. *Journal of Technology Studies*, 30(2), 93-97, 2004.
- Baş, T. (2006). *Anket Nasıl Hazırlanır Uygulanır Değerlendirilir?*. Ankara: Seçkin Kitabevi.
- Cismaru, D.M., Gazzola, P., Ciochina, R. S. & Leovaridis, C. (2018). The Rise Of Digital Intelligence: Challenges For Public Relations Education And Practices. *Kybernetes*, 47(10), 1924-1940.
- Correa, T. (2015). Digital Skills And Social Media Use: How Internet Skills Are Related To Different Types Of Facebook Use Among 'Digital Natives. *Information, Communication & Society*, 19:8, 1095-1107, Erişim Adresi: <https://doi.org/10.1080/1369118X.2015.1084023>
- Coşkun, B. & Pank Yıldırım, Ç. (2018). Kamu Yönetimi Açısından Dijital Zekânın İyi Yönetime Etkisi (Özel Sayı 1). *Ombudsman Akademik Kamu Hizmetlerinde İyi Yönetim İlkeleri*, 141-162.
- Dostál, J., Wang, X., Steingartner, W. & Nuangchalerm, P. (2017). Digital Intelligence: New Concept In Context Of Future Of School Education. *Proceedings of ICERI2017 Conference, Spain*

- Ekici, M. & Kıyıcı, M. (2012). Sosyal Ağların Eğitim Bağlamında Kullanımı. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2), 156-167.
- Freberg, K. (2015). Social Media And Public Relations Padagogy: The Rise Of The Social Education Economy. *Institute For Public Relation*, Erişim Adresi: <https://instituteforpr.org/social-media-public-relations-pedagogy-rise-social-education-economy/> Erişim tarihi: 01.02.2020
- Grunig, J. (2005). *Halkla İlişkiler ve İletişim Yönetiminde Mükemmellik*. İstanbul: Rota Yayınevi.
- Gülbahar, Y., Kalelioğlu, F. & Madran, O. (2010). *Sosyal Ağların Eğitim Amaçlı Kullanımı*. XV. Türkiye'de İnternet Konferansı, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Khan, M.L., Wohn, D.Y. & Ellison, N.B. (2014). Actual Friends Matter: An İnternet Skills Perspective On Teens' İnfomal Academic Collaboration On Facebook. *Computers & Education*, 79, 138-147.
- Manasia, L., Parvan, A. & Lanos, M.G. (2018). Memories From The Future. Is Digital Intelligence What Matters In The Forthcoming Society?. *10th International Conference on Education and New Learning Technologies, Spain*.
- McLoughlin, C. & Lee, M. J.W. (2007). *Social Software And Participatory Learning: Pedagogical Choices With Technology Affordances In The Web 2.0 Era*. Proceedings ascilite, Singapore
- Öztürk, M.C. & Şardağı, E. (2019). Halkla İlişkiler Eğitiminde Dijitalleşme: Türkiye ve ABD'de Bulunan Üniversitelerdeki Halkla İlişkiler Programlarının Karşılaştırılması (Uluslararası Dijital Çağda İletişim Sempozyumu Özel Sayısı). *Erciyes İletişim Dergisi*, 125-142
- Park, Y. (2016). 8 digital skills we must teach our children (Blog yazısı). Erişim adresi: <https://www.weforum.org/agenda/2016/06/8-digital-skills-we-must-teach-our-children/>
- Parlak, B. (2017). Dijital Çağda Eğitim: Olanaklar ve Uygulamalar Üzerine Bir Analiz (Kayfor15 Özel Sayısı). *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 22, 1741-1759.
- Schmidt, F.L. & Hunter, J.E. (2000). Select on intelligence. E.A. Locke (Ed.), *The Blackwell Handbook of Organizational Principles*, Blackwell (s. 3-14) içinde. Oxford.
- Sharma, H. & Pillai, S. P. (2017). Social Media Technology Management İn College Of Technology İn Oman An Empirical Analysis. *Journal of International Education in Business*, 10(2), 147-163.
- Solmaz, B., Urhan Torun, B., Tarakçı, H. & Yüksek Ö. (2017). Halkla İlişkiler Eğitimi Üzerine Bir Değerlendirme: Selçuk Üniversitesi Öğrencilerinin Gözünden Halkla İlişkiler Eğitimi. *Selçuk Ün. Sos. Bil. Ens. Dergisi*, (38): 256-272.
- Subair S. T., Solomon T. A. & Deborah Oreoluwa Y. (2019). Social Media: Usage And Influence On Undergraduate Studies İn Nigerian Universities. *International Journal Of Education And Development Using Information And Communication Technology (IJEDICT)*, 15(3), 53-62.
- Tellan, D. (2011). Halkla İlişkiler Eğitiminin Bağlamı: İletişim, Sosyal Bilimler ya da Onay Üretimi. *Akdeniz Üniversitesi İletişim Dergisi*, 15, 11-31.
- Ural Güzelcik, E. (2012). Etkili Bir Halkla İlişkiler Lisans Eğitimi İçin Halkla İlişkiler Alanında Ortaya Çıkan Değişimlerin Eğitime Aktarılması. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 7(2), 161-182.

- Waller S. (2020). What is Digital Intelligence? Erişim adresi: www.simonwaller.com.au:https://www.simonwaller.com.au/digital-intelligence
- Van Deursen, A.J.A.M. & Van Dijk, J.A.G.M.(2010). Internet Skills and The Digital Divede. *New Media & Society*, 13(6), 893-911
- Van Laar, E., Van Deursen, A.J.A.M, Van Dijk, J.A.G.M. & Haan, J.D. (2017). The Relation Between 21st-Century Skills And Digital Skills: A Systematic Literature Review. *Computers in Human Behavior*, 72, 577-588.
- Vural Akıncı, B. & Yurdakul Başok, N. (2004). Halkla İlişkiler Eğitiminde Müfredat ve Uygulamalar: Türk ve Amerikan Üniversitelerine Yönelik Kıyaslamalı Bir Çalışma. *International Symposium Communication in the Millennium A Dialogue Between Turkish and American Scholars Bildiri Kitabı*, Erişim Adresi: <http://www.cim.anadolu.edu.tr/pdf/2004/1130847026.pdf>